

УДК81'25

РЕЛІГІЙНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ГАЛУЗЬ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Тарас Шмігер

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
t_shmiher@ua.fm*

Релігійний переклад заслуговує на статус часткової теорії перекладу, яка досліджує тематично-орієнтовану, розгалужену жанрову систему (священні тексти, церковні твори, богословські праці). Ряд понять і принципів зовсім не відрізнятимуться від понять і принципів, прийнятих у загальній теорії перекладу й інших тематичних типах перекладу: перекладність, культурні цінності в тексті, особливості відтворення історичного контексту й інтерпретації, лексико-граматичні проблеми комунікації тощо. Натомість поняття “еквівалентність” підлягає зміні, адже потрібно враховувати комунікативні цілі перекладача та культурну аксіологію мови-реципієнта. Витворюється певний набір нормативних засобів і прийомів, як долати певні перекладацькі труднощі і з погляду текстотипу, і з погляду конкретної мовної пари.

Ключові слова: релігійний переклад, переклад священних текстів, переклад церковних текстів, переклад богословських текстів, еквівалентність, переклад в Україні.

Найдавніші священні тексти про сотворіння світу, які мають загальноіндоевропейське походження, є взірцями доісторичного художнього – і навіть релігійного – перекладу з погляду сучасних фольклорних традицій (Moskalenko, 1995 р. 5). Якщо релігійний переклад датується часом виникнення найстаріших поетичних форм, то осмислення цього явища все ж таки молодше. У кожній релігії рецепція перекладів завжди пов’язувалася зі складними суспільно-політичними обставинами й високим розвитком письменства. Правдоподібно, першість у теоретизуванні питань перекладу належить юдейсько-християнській традиції. Хоча в Старому Заповіті знаходимо лише одне посилання на перекладача (Буття 42:23), саме переклад Старого Заповіту грецькою мовою – Септуагінта – викликав чимало філологічно-теологічних дискусій, які започаткували студії над релігійним перекладом ще в Античності.

Мета цієї розвідки – розглянути, наскільки виправданим є погляд, що релігійний переклад заслуговує на статус часткової теорії перекладу.

Терміни й поняття

Труднощі з визначенням поняття “релігійні тексти”, зокрема поділ на тексти про релігію та основоположні тексти релігії (Nida, 1994, р. 195), вплинули на терміносистему релігійного перекладу. Науковці найраніше і найбільше почали розглядати переклад Біблії та засадничих творів інших релігій, тому їхні пошуки були цілеспрямовані на один тип тексту, а це мотивувало вжиток лише таких термінів, як “переклад канонічних релігійних текстів” (Nida, 1994, р. 191), “переклад святого письма” (М. Н. Москаленко (Kolomiyc', 2015, р. 27)), “біблійний переклад” (Naudé, 2002, р. 44), “переклад священних текстів” (Long, 2013, р. 464).

Увага до перекладу супутньої релігійної або церковної літератури сприяла розвитку окремої теми перекладознавчих досліджень, що породило терміни й поняття “переклад богослужбових книг” (Ohienko, 1922, р. 3), “богослужбові переклади” (Puryayeva, 2013, р. 60), “сакраментальний переклад” (Lukoviny, 2014, р. 103). Почало формуватися розуміння потреби виокремити богословські твори як незалежний жанр наукової літератури і відповідно творити окремий жанр перекладу – “богословський переклад” (Porovuch, 2015, рр. 2, 14) або “переклад теологічних текстів” (Vilous, 2015).

Порівняно недавно для узагальнення сфери вжитку таких перекладів Я. А. Ноде обґрунтував термін “релігійний переклад” (Naudé, 2010, р. 285). Термін “конфесійний переклад” (Porovuch, 2015, рр. 2, 14) уважаємо вужчим, оскільки релігія ділиться на конфесії, то й “конфесійний переклад” міститиме орієнтацію на локально-традиційний смисл. На нашу думку, на позначення цього виду перекладу доцільно дотримуватися терміносполуки “релігійний переклад” за взірцем “військовий переклад” [пор. Balabin, 2008; Noncharuk, 2016, р. 15–25], отже такий, що обслуговує певну суспільну сферу.

Релігійний переклад – дуже насичене поняття, адже він охоплює:

- 1) з погляду жанру: переклад синкретичних релігійно-поетичних творів, переклад богослужбової літератури, переклад богословських праць;
- 2) з погляду читача: конфесійну приналежність (переклад маніхейської літератури, переклад буддистської літератури; у рамках християнства можна виділяти переклад православних текстів, переклад католицьких текстів і т.д.);
- 3) з погляду мовної орієнтації: принципи перекладу з вихідної мови (переклад Біблії, переклад Корану), принципи перекладу цільовою мовою чи принципи перекладу у певній мовній парі.

Отже, релігійний переклад – це переклад письменства, яке обслуговує релігійне життя суспільства – від поетичного сприйняття Бога до теоретичного осмислення віри, від молитов і гимнів через проповіді й життя до катехизмів і богословських трактатів. Деякі дослідники виокремлюють релігійні тексти у функціонально-стильовий тип, але не виділяють його підвидів [напр., (Vinogradov, 2001, р. 17)]. З погляду перекладів давньої української літератури, можна запропонувати три типи релігійного перекладу:

- 1) переклад священних текстів, зокрема біблійних текстів. Тут говоримо не лише про переклад великих текстів самої Біблії, але й про біблійні цитати. У давній українській рукописній літературі книжники або відхилилися від тепер канонічного тексту, або пропонували власні інтерпретації на рівні вжитку слів, словосполук чи реченневих фрагментів, а тому, відтворюючи тексти із біблійними вкрапленнями, перекладачам доводилося “перекладати” і самі біблійні тексти так, як їх розумів автор-книжник;
- 2) переклад церковної літератури, зокрема богослужбових текстів та супутніх моралізаторських творів (проповіді, життя, чуда тощо);
- 3) переклад богословської літератури – твори Отців церкви, полемічні трактати, катехизми, де зокрема терміни відіграють визначальну роль.

Найрозвиненіша галузь релігійного перекладу – це переклад Біблії, що пов’язано зі своєрідностями культурного розвитку в Європі. Почасті біблійний переклад відсторонював інші аспекти релігійного перекладу, а подекуди він був стимулом розвитку фундаментальних принципів теорії перекладу. Сьогодні на матеріалі лише перекладів Біблії можна побудувати збалансовану теорію перекладу, що розкриває всі основні аспекти літературної творчості й сприйняття читачів [напр., Naudé, 2002; Ryken, 2002].

Принципи релігійного перекладу

З історичного погляду, зміни в розвитку суспільства та його релігії визначають і ставлення до перекладу релігійних текстів: спочатку доступ до священних текстів відіграє настільки важливу роль, що над хибамі буквального перекладу не особливо замислюються; згодом множинність перекладів починає формувати канон, коли настає потреба аналізувати й верифікувати методологію перекладу, – і цей процес триває сторіччями, по-різному у різних релігіях і в різних культурах (Long, 2013, р. 464). Сама напруга між вірністю вихідному тексту та інтерпретацією божественного повідомлення завжди викликати суперечливе ставлення в різних користувачів тексту (Long, 2013, р. 464). Адже такі слова, як “церква”, “вітвар”, “вервиця” і “страсть”, уже асоціюються із християнством (Foiera, 2007, pp. 216, 232), а з іншими релігіями можуть не асоціюватися. Слова набувають нових шарів значень, а тексти – нових моделей тлумачення й метафоризації (Long, 2013, р. 467).

Власне історію перекладу священних текстів можна розділити на чотири етапи – від раннього неконтрольованого перекладу через контрольований переклад і боротьбу за вільніший доступ до відкритого перекладу (Robinson, 2000), що висвітлює зміну статусу перекладних священних текстів. Хоча ця періодизація не включає богослужбових і богословських творів, але вона теж може пояснити застосування певних перекладацьких стратегій до решти релігійних текстів.

Я. А. Ноде припускає шість принципів сучасного релігійного перекладу (Naudé, 2010, pp. 285–287): 1) переклад релігійних текстів за своєю суттю не відрізняється від звичайного перекладу;

- 2) переклад священних текстів відкриває іноземну культуру;
- 3) переклад священних текстів ґрунтується на особливих цілях і не виконує аналогічних комунікативних функцій у сучасних суспільствах;
- 4) при перекладі більшу увагу звернено на перекладацькі стратегії, а не на встановлення еквівалентності;
- 5) критики застосовують здебільшого описовий аналіз перекладів священних текстів, а не нормативний;
- 6) культурне знання у перекладі священних текстів формують епістемологія, герменевтика та релігійність перекладачів.

Таке розуміння релігійного перекладу передбачає, що в ньому закладено процеси, функції, проблеми, які властиві будь-яким видам перекладу. Важливо, що Я. А. Ноде вказує на те, що і перекладачі, і дослідники уникають шукати нормативної еквівалентності. Такий підхід стає загальною ознакою постпозитивістичного погляду на еквівалентність, в якому еквівалентність уже є розмитим поняттям завдяки залученню таких категорій як суб’єктивність і умовність. Імовірно, критики не воліють творити гіпотетичну й потенційну норму, а задовільняються лише описом узусу, що вже реально склався (хоча нормою він може стати лише згодом завдяки конвенціоналізації серед перекладачів, критиків і дослідників).

Різні жанри релігійних текстів вимагатимуть різного балансу між дослівним відтворенням оригіналу, поетичністю й науковою ерудицією. Водночас, не можна стверджувати, що один жанр ґрунтується на одній основній рисі: біблійний переклад – на дослівності, богослужбовий – на поетичності, богословський – на науковості. Зокрема, ще 1889 р. англійський перекладач ригведійських гимнів Р. Т. Г. Грифіт зазначав, що переклад цих гимнів має бути вірним букві та духу оригіналу, а також читабельним і зрозумілим без пояснень (*intelligible*), наскільки дозволяють обставини (Shastri, 2004, р. Vii). Сучасні дослідження з

перекладу релігійних текстів формулюють потреби переозначити еквівалентність з погляду герменевтики й дискурсознавства (Hrdinová, 2013; DeJonge, 2015), встановити місце релігійного перекладу в сім'ї, громаді, культурі (DeJonge, 2015).

В історії слов'янського релігійного перекладу спостерігаємо потребу вивчати не лише переклади з погляду оригіналу, а й навпаки – оригінали з погляду перекладів, адже не завжди достеменно відомий першотвір, а тому не повністю зрозуміла роль і вплив книжникових стратегій і маніпуляцій. Після визначення ймовірного оригіналу, що не завжди вдається [напр., (Logachev, 1988; Dolgushina, 2004, p. 53) *i далі*], варто аналізувати, наскільки широко перекладач застосовував такі інтерпретаційні техніки, як осмислення, експлікація, переосмислення й самостійне залучення прецедентного тексту (як-от книжникове використання Біблії при перекладі проповідей) (Dolgushina, 2004, pp. 76–91).

Український науковий контекст

Говорячи про релігійний переклад в Україні, маємо на увазі насамперед і виключно переклад християнської літератури. Цьому сприяє і тисячолітня історія письмового перекладу Біблії та церковної літератури; на цьому зосередилися й українські перекладознавці.

Найдавніші спроби осмислення релігійного перекладу трапляються вже у перших пам'ятках слов'янського письменства, які з Болгарії поширювалися на решту слов'янських територій. Враховуючи вагомість першого та другого південнослов'янських впливів на давню українську літературу, маємо погодитися, що болгарські книжники визначали і погляди київських авторів на релігійний переклад. Культура релігійної інтерпретації була на дуже високому рівні (Matkuzzeva, 1976, pp. 31–34) *i далі*, що ймовірно й формувало навіть у кінці XVI ст. погляди І. Вишенського, який боявся відхилення від усталеного слов'янського тексту Біблії (Vyshens'kij, 1988, p. 314), адже невивірені розмовні варіанти могли містити відмінні смислові й інтерпретаційні настанови. Аналогічні вимоги до перекладу Біблії ставилися і три сторіччя потому.

Теорію релігійного перекладу в Україні вперше й повносило обґрунтував І. І. Огієнко (Ohienko, 1922). Він визначив такі засади перекладу релігійних текстів, які розкривають історично-культурні зв'язки між оригіналом і перекладом (зокрема, з погляду націєтворення), принципи відтворення стильових функцій і дотримання окремих перекладацьких стратегій, а саме:

- 1) перекладати з оригіналу, але враховуючи й традицію, яку заклала церковнослов'янська біблійна й богослужбова література;
- 2) звертати увагу на особливості тексту, який співаєється, виголошується чи проказується тихо;
- 3) враховувати гебрійсько-геліністичну поетику;
- 4) уникати власної ампліфікаційної екзегези;
- 5) звиряти богослужбову мову із новозаповітнім текстом;
- 6) уживати “високий” стиль української мови, але враховувати її милозвучність, чистоту й доступність для широкого читача;
- 7) перекласти Службу Божу українською мовою – це також поминати українських святих, Українську Церкву, українську владу, а також додавати молитви та ектенії, національні за своїм змістом.

Ці засади застосовуються до перекладу різних жанрів релігійної літератури, а тому вважаємо, що І. І. Огієнко обґрунтував теорію релігійного перекладу, хоча й не вживав де-яких базових перекладознавчих термінів (як-от еквівалентність, перекладність тощо). Його погляди з часом лише доповнювали інші дослідники, але не змінювали. Дискутувалися

такі питання, як вірник і переклад іншої конфесії (Levyc'kyj, 1923), переклад творів Отців Церкви (Laba, 1930), інтерпретаційний переклад біблійних цитат у проповідницьких творах (Simovych, 1930) і т. д.

Після Другої світової війни ні релігійний переклад, ні його дослідження не мали належних умов для розвитку в Україні, але із відновленням Української Незалежності релігійний переклад знову стає предметом активних пошуків. Цьому найбільше сприяв Інститут богословської термінології та перекладів Львівської богословської академії, який провів дві всеукраїнські конференції та видав п'ять випусків бюлетеня “Єдиними устами”. Ці заходи активізували дослідження шерегу аспектів релігійного перекладу – тяглість і методологія українського релігійного перекладу (Isichenko, 1997), конфесійні переклади Біблії та специфіка богословського перекладу (Nesterchuk, 1998; 22; 24).

На високий ступінь варіативності сучасного українського конфесійного стилю, який має ґрунтуватися на двох базових ознаках – урочистості й стандартності, вказує Н. В. Гуйванюк, виділяючи три види варіативності: 1) “нормативно-правописну”, зумовлену використанням відмінних правописних правил упродовж довгого часу в релігійному житті української діаспори; 2) “зумовлену конфесійною роз'єднаністю”, що відображає різну богослужбову практику УГКЦ, УПЦ КП та УАПЦ; 3) “зумовлену різною стилістичною орієнтацією перекладачів” щодо відтворення урочистості й стандартності священного тексту (Нуйванюк, 2009, р. 45).

Відновлення Української Незалежності створило умови для дослідження вагомості релігійного перекладу в історії українського художнього перекладу, зокрема в давньоукраїнський період. Візантійська література служила містком для філософських ідей Античності й стимулювала розвиток філософських і державницьких ідей у Русі (Кругчок, 2009), але багатовекторність давньоукраїнської культури й літератури (NAN Ukrayiny, 2014, vol. 1, р. 116), яка робила Київську державу розкритою для всіх культурних ареалів, ще потребує глибших студій.

У глибокому перекладознавчому ключі виконано дослідження Н. М. Попович і Н. В. Білоус. На основі вивчення перекладу давньогрецької тринітарної терміносистеми українською мовою, Н. М. Попович формулює поняття “концептуально-трансцендентної еквівалентності” (Роровуш, 2015, р. 15), яке є тематично-орієнтованим, адже спрямоване на відтворення домінантного семантичного компонента, який характеризує Бога й Божу природу. Творення тематичної еквівалентності автоматично передбачає аналогічні типи еквівалентності в інших жанрах письменства.

Аналізуючи проблеми відтворення теологічних текстів ув українському перекладі, Н. В. Білоус обґрунтовує їхню перекладність через застосування різних рівнів компетенції (екзистенційної, дискурсивної, текстової і мовної) (Bilous, 2015, р. 180), а саму перекладність можна справдити аналізом концептосистеми богословських текстів, яка включає дослідження об'ємної та лінійної структури оригіналу і закономірностей їхнього відтворення у перекладі (Bilous, 2015, р. 181). Отож, релігійний переклад стає не самоціллю, а матеріалом для подальших перекладознавчих пошуків.

Висновки

Релігійний переклад – це повноцінна часткова теорія перекладу, чия трансжанрова орієнтація об'єднує за єдиною тематикою різножанрові твори (священні тексти, церковні твори, богословські праці) із уже сформованих жанрів, як-от художній, науковий і публіцистичний види перекладу.

Ряд понять і принципів зовсім не відрізнятимуться від понять і принципів, прийнятих у загальній теорії перекладу й інших тематичних типах перекладу: перекладність, культурні

цінності в тексті, особливості відтворення історичного контексту й інтерпретації, лексико-граматичні проблеми комунікації тощо. Натомість поняття “еквівалентність” підлягає зміні, адже потрібно більше враховувати комунікативні цілі перекладача та культурну аксіологію мови-реципієнта. Витворюється певний набір нормативних засобів і прийомів, як долати певні перекладацькі труднощі, особливо у конкретній мовній парі.

Біблійний переклад (навіть у вужчому значенні – переклад біблійних цитат) не буде частиною богослужбового та богословського перекладу, оскільки техніки перекладу однакових цитат можуть відрізнятися, враховуючи наявні переклади та авторові цілі й інтерпретації.

Дослідження терміносистеми та правописно-герменевтичні питання термінології дуже активні в сучасному українському релігійному перекладі, що пов’язано із творенням нового канону в релігійному житті будь-якої нації, чиє релігійне життя – як і її література – відновлюється після періоду занепаду. У суспільствах із усталеним релігійним життям перекладознавчі дослідження головню скеровуються на вивчення комунікативних цілей і культурних цінностей.

На рівні наукової класифікації можемо погодитися, що релігійний переклад заслуговує на статус часткової теорії перекладу, яка досліджує тематично-орієнтовану, розгалужену жанрову систему, і водночас недоцільно говорити про множинність теорій релігійного перекладу.

References

- Balabin, V. (Ed.). (2008). *Osnovy Vijs'kovoho Perekladu (Anhlijs'ka Mova) (Fundamentals of Military Translation): Pidruchnyk dlya Kursantiv (stud.) Vyshhyx Navch. Zakl.* Kyiv: Logos.
- Bilous, N. V. (2015). *Linhvokohnityvna model' perekladu teolohichnyx tekstiv (nimec'ko-ukrayins'kyj napryamok) (Linguocognitive model of theological texts translation): dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.16 – perekladoznavstvo.* Kyiv: Nac. Un-t im. T. Shevchenka.
- Dolgushina, L. V. (2004). *Slavjanskij perevod "XIII Slov Grigorija Bogoslova": Osobennosti perevodcheskoj tehniky i slovarnogo sostava (The Slavic translation of "XIII Slov Grigorija Bogoslova"): diss. ...kand. filolog. nauk: 10.02.01 – russkij jazyk.* Novosibirsk.
- Foiera, M. (2007). *The Translation and Domestication of an Oriental Religion into a Western Catholic Country: The Case of Soka Gakkai in Italy: A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Translation Studies.* Warwick.
- Honcharuk, L. M. (2016). *Zhanrovi aspekty perekladu oficijno-dilovyx dokumentiv frankomovnoho vijs'kovoho dyskursu (Genre aspects of the formal documents of the French military discourse): dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.16 – perekladoznavstvo.* Kyiv: Nac. un-t im. T. Shevchenka.
- Hrdinová, E. M. (2013). *Překlad liturgického textu v zrcadle teorie skoposu: na příkladě translace východní Chrysostomovy liturgie do češtiny.* Bratislava : IRIS; Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě.
- Hujvanyuk, N. V. (2009). *Slovo – Rechennya – Tekst: vybr. praci (Word - Sentence - Text: selected works).* Chernivci: Chernivec. nac. un-t im. Yu. Fed'kovycha.
- Isichenko, I. (1997). *Do problemy pidhotovky unifikovanoho ukrayins'koho perekladu bohoslužbovyx knih vizantijs'ko-ukrayins'koho obryadu (Towards the unified Ukrainian translation of the theological books of Byzantine-Ukrainian rite).* *Yedynymy Ustamy: Byuleten' In-tu Bohoslov. Terminolohiyi ta Perekladiv, 1,* pp. 14-16.

- Kolomiyc', L. V. (2015). *Ukrayins'kyj Xudozhnij Pereklad ta Perekladachi 1920-30-x Rokiv (Ukrainian Literary Translation in the 1920-30s)*. Vinnycya: Nova Knyha.
- Kyrychok, O. (2009). Davn'orus'ki pereklady "Pravyl svyatyx apostoliv" yak detonator politychno-filosofs'koho myslennya (Ancient Rus translation of "Apostolic Canons"). *Filosofs'ki ideyi v kul'turi Kyivs'koyi Rusi*, pp. 80–92.
- Laba, V. (1930). Rec. na kn.: Asketychni tvory svyatoho Otcya nashoho Vasyliya Velykoho (Review on the book: Ascetic works of saint Vasyliy the Great). *Bohosloviya*, 8, pp. 133–134.
- Levyč'kyj, Y. (1923). Pro chytannye nekatolyč'kych perekladiv sv. Pys'ma (Reading of noncatholic Holy Scripture translations). *Bohosloviya*, 1, p. 85.
- Logachev, K. I. (1988). *Kirillo-Mefodievskie Perevody u Juzhnyh i Vostochnyh Slavjan (Cyril and Methodius translations of Southern and Eastern Slavs): ucheb. posob.* Leningrad: Leningrad. gos. un-t.
- Long, L. (2013). The translation of sacred texts. In C. a. Millán (Ed.), *The Routledge Handbook of Translation Studies* (pp. 464–474). London; New York: Routledge.
- Lukoviny, L. (2014). Sakramentne preklady v systémeuča-rístických bohoslužieb najstarších hlaholských rukopisov. *Slavica Slovaca*, 49(2), pp. 103–120.
- DeJonge M. P. (Ed.). (2015). *Translating Religion: What is Lost and Gained?* New York; London: Routledge.
- Matxauzerova, S. (1976). *Drevnerusskyye Teoryy Iskusstva Slova (Ancient Rus Theories of the Art of Word)*. Praha: Univerzita Karlova.
- Moskalenko, M. (1995). Tysyacholittya: Pereklad u derzhavi slova (A millenium: Translation in the state of word). In *Tysyacholittya: Poetychnyj Pereklad Ukrayiny-Rusi: Antolohiya* (pp. 5–38). Kyiv : Dnipro.
- NAN Ukrayiny. (2014). *Istoriya ukrayins'koyi literatury: u 12 t (History of Ukrainian literature: in 12 vol)*. Kyiv: In-t I-ry im. T. H. Shevchenka.
- Naudé, J. (2002). Another view of recent developments in translation studies with special reference to the implications for Bible translation. *Acta Theologica*, 2, pp. 44–69.
- Naudé, J. (2010). Religious translation. In Y. a. Gambier (Ed.), *Handbook of Translation Studies* (Vol. 1, pp. 285–293). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Nesterchuk, M. (1998). Mystectvo perekladu: problemy, znaxidky, vtraty (The art of translation: problems, gains and losses). *Yedynymy Ustamy: Byuleten' In-tu Bohoslov. Terminolohiyi ta Perekladiv*, 2, pp. 37–41.
- Nida, E. A. (1994). The sociolinguistics of translating canonical religious texts. *TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction*, 7(1), pp. 191–217.
- Ohiyenko, I. (1922). Metody perekladu bohoslužbovyx knyha na ukrayins'ku movu (Methods of translation of liturgical books into Ukrainian). In *Svyata Sluzhba Bozha sv. otcya nashoho Ioana Zolotoustoho movoyu ukrayins'koyu* (pp. 3–25). Lviv
- Robinson, D. (2000). Sacred Texts. In P. France (Ed.), *The Oxford Guide to Literature in English Translation* (pp. 103–107). Oxford: Oxford University Press.
- Ryken, L. (2002). *The Word of God in English: Criteria for Excellence in Bible Translation*. Wheaton, IL: Crossway Books. A division of Good News Publishers.
- Shastri, J. L. (Ed.). (2004). *The Hymns of the Rgveda*. (R. T. Griffith, Trans.) Delhi: Motilal Banarsidass Publ. Private Ltd.
- Vinogradov, V. S. (2001). *Vvedenie v Perevodovedenie (obshhie i leksicheskie voprosy) (Introduction to Translation Studies (general and lexical issues))*. Moscow: Izd-vo in-ta obshhego srednego obrazovaniya RAO.
- Vyshens'kyj. (1988). Knyzhka. In V. L. Mykytas' (Ed.), *Ukrayins'ka literatura XIV–XVI st. (Ukrainian literature of XIV–XVI cent.): Apokryfy. Ahiohrafiya. Palomn. tvory. Istoriograf. tvory. Polem. tvory. Pereklad. povisti. Poet. tvory* (pp. 306–368). Kyiv: Naukova Dumka.

RELIGIOUS TRANSLATION AS A PARTIAL TRANSLATION THEORY**Taras Shmiher**

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
t_shmiher@ua.fm*

The origins of religious translation go back to ancient times, though the theoretical consideration of its phenomena is much younger. Translation theorists have suggested a number of terms for naming this translation type among which the preferred term is ‘religious translation’. Religious translation incorporates three genres of religious writings: sacred texts, churchly texts and theological texts. A number of concepts and principles, such as translatability, cultural values in the text, the reconstruction and interpretation of the historical context, lexical and grammatical problems of communication, etc., do not differ from those adopted in the general theory of translation. However, the concept of “equivalence” is subject to change. This is due to the need of a deeper analysis of the communicative goals and cultural values in the target language. Scholars have worked to establish a set of standard tools and techniques to help overcome some difficulties of translation, especially in a specific language pair. Despite Ukrainian religious translation having a millennium-old tradition, Ivan Ohiyenko was the first to offer a well-structured theory for translating religious writings in the history of Ukrainian translation studies. The most recent studies in religious translation have testified to the high level of his theorizing. This allows us to consider religious translation a fully-fledged partial translation theory.

Keywords: religious translation, translation of sacred texts, translation of churchly texts, translation of theological texts, equivalence, translation in Ukraine.